

Кузьмінська Ольга Едуардівна,
*к. е. н., професор кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

БОРГОВІ ФІНАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ БАНКІВ: ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ І ВИЗНАННЯ

Боргові фінансові зобов'язання банку класифікуються як фінансові інструменти (операція з їх ініціювання оформляється договором, згідно з яким одночасно визнається фінансове зобов'язання в банку та фінансовий актив в іншій стороні, якою може бути як суб'єкт господарювання [1], так і фізична особа). Визначення фінансового зобов'язання наведене у МСБО 32 [2]. До боргових фінансових зобов'язань банків, зокрема, відносяться кредити, що отримані від НБУ та від інших банків, строкові вклади (депозити), залучені від НБУ, інших банків, клієнтів, цінні папери власного боргу (облігації, ощадні (депозитні) сертифікати, випущені банком, тощо). Бухгалтерський облік боргових фінансових зобов'язань у банках регламентується Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, в якій враховані положення МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка» [1-6].

Первісно боргові фінансові зобов'язання в банках оцінюються за справедливою вартістю [1, 3]. Подальший їх облік може здійснюватись за амортизованою собівартістю, або за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки (збитки).

Якщо боргове фінансове зобов'язання надалі обліковуватиметься за амортизованою собівартістю, то його справедлива вартість при первісному визнанні збільшується на суму витрат на операції, які визнаються на рахунках неамортизованого дисконту (премії) за цим фінансовим інструментом. Натомість, при застосуванні бізнес-моделі обліку боргового фінансового зобов'язання за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки (збитки), його первісна оцінка здійснюється за справедливою вартістю без урахування витрат на операції. Витрати на операції за таким борговим фінансовим зобов'язанням (додаткові витрати, безпосередньо пов'язані з його ініціацією і які не могли виникнути, якби банк не випустив, або не реалізував фінансовий інструмент) відображаються в бухгалтерському обліку за відповідними рахунками 7 класу «Витрати».

Стосовно боргового фінансового зобов'язання дисконтом визнається сума перевищення його номінальної вартості над справедливою вартістю при первісному визнанні (нараховані (накопичені) проценти не ураховуються),

премією – сума перевищення справедливої вартості боргового фінансового зобов'язання при первісному визнанні без урахування нарахованих (накопичених) процентів над його номінальною вартістю. Крім того, первісне визнання боргового фінансового зобов'язання може супроводжуватись виникненням доходів або витрат першого дня, якщо ефективна ставка відсотка за цим інструментом відрізняється від ринкової. Такі доходи (витрати) першого дня розраховуються, як різниця між справедливою вартістю боргового фінансового зобов'язання та вартістю договору, і в бухгалтерському обліку визнаються, відповідно, за рахунками 6398 (7398) в кореспонденції з рахунками обліку неамортизованого дисконту (премії) за конкретним борговим фінансовим зобов'язанням.

За борговими фінансовими зобов'язаннями мінімум раз на місяць в банках визнаються процентні витрати (одночасно за процедурами нарахування процентних витрат та амортизації дисконтів та премій) за ефективною ставкою відсотка протягом періоду від дати їх виникнення до дати припинення визнання. Слід зауважити, що в разі оцінки за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки (збитки) проценти можуть визнаватись у складі переоцінки, тоді амортизація дисконту (премії) за фінансовим інструментом не здійснюється [1, п. 161].

Отже, після первісного визнання боргових фінансових зобов'язань у банках, зазвичай, обирають модель їх оцінки та відображення в бухгалтерському обліку за амортизованою собівартістю.

Модель оцінки боргового фінансового зобов'язання за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки (збитки) застосовується в банках (без права наступної рекласифікації), зокрема, якщо такий підхід знижує ризик непослідовності оцінки (визнання), до прикладу, зазначена оцінка застосовується до боргових цінних паперів, випущених банком.

Визнання в балансі банку боргового фінансового зобов'язання припиняється за умови його погашення, анулювання або завершення строку виконання.

Список використаних джерел

1. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затверджена Постановою Правління Національного банку України 21.02.2018 № 14. URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення 27.11.2020).
2. МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання». URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення 27.11.2020).
3. МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості». URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення 27.11.2020).
4. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення 27.11.2020).
5. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення 27.11.2020).
6. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка». URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення 27.11.2020).